

ДІАГНОСТУЮЧІ ЗАВДАННЯ З КУРСУ “УКРАЇНСЬКА І ЗАРУБІЖНА КУЛЬТУРА” В СТРУКТУРІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ

Шевнюк Олена Леонідівна

кафедра культурології

НПУ імені М.П.Драгоманова

Сучасні завдання професійної підготовки студента у педвузі вимагають орієнтації навчального процесу на формування адекватності структури особистості майбутнього вчителя структурі його педагогічної діяльності. У розроблених науковцями професіограмах вчителя присутні певні художньо-естетичні якості особистості як вимоги до професійної готовності. Дійсно, художня обізнаність вчителя впливає на всі аспекти його педагогічної культури, оскільки надає в його розпорядження власне художньо-естетичні засоби впливу на особистість учня. Сформованість художньої культури студента зумовлює виявлення в процесі його професійного становлення, формування його гуманітарно-орієнтованих якостей, що дозволяє освоювати світ з позицій загальнолюдських уявлень про гуманізм, красу та довершеність. Художня культура виступає засобом оптимізації педагогічної діяльності, своєрідним регулятором і коректором функціонування. Вона скеровує творчий художньо-педагогічний пошук, сприяє виявленню індивідуального стилю професійної діяльності.

Успішність організації процесу професійної підготовки студента значною мірою залежить від інформованості викладача про рівневі характеристики сформованості культури студента. З цією метою ми запропонували студентам педагогічного факультету (198 чол.) *творче завдання*, яке сформулювали таким чином: “Вам як молодому директорові нової арт-галерії надали унікальної можливості відкрити її виставкою, на якій експонувати будь-які шедеври із будь-якого музею світу. Яку тему експозиції ви запропонуєте? Спробуйте визначити концепцію та скласти каталог виставки”.

На нашу думку, пропонуване творче завдання дозволяє визначити зміст та обсяг художньої інформованості студентів, діагностувати специфіку ціннісного орієнтування у сфері мистецтва, виявити рівень розуміння образної, світоглядної концепції твору та здатності до утворення у відповідності до останньої тематичної цілісності.

Критеріям оцінки виконання творчого завдання визначені такі параметри:

- виразність світоглядної концепції;
- оригінальність концепції та нешаблонність вибору художніх творів;
- сформованість критеріїв підходу до організації інформаційно-змістовної цілісності.

Для автоматизації обробки результатів виконання творчого завдання нами була розроблена програма для комп'ютера типу IBM PC , принципова структура якої дозволяє використовувати її у навчальному процесі педвузу на різних етапах професійної підготовки студента як оперативний засіб контролю за ефективністю педагогічних технологій.

Аналіз виконаних студентами робіт дозволив виділити три рівні сформованості художньої культури студента. *Низький рівень* (51,6%) характеризується шаблонністю вибору теми (приміром, “Картини природи у творчості російських художників”, “Історична тематика у творчості російських живописців 19 ст.” тощо), орієнтованістю концепції на соціальні цінності, тяжінням до морального повчання, до простого відтворення життєвих колізій. Викладення концепції відрізняється однозначністю, численними стереотипними узагальненнями.

Деякі студенти не змогли сформулювати концепцію виставки. Вибір художніх творів свідчить про незначний об'єм художньо-інформаційного фонду, низький рівень мистецьких знань, вузькість уподобань. Студенти надають переваги творам із яскраво вираженою предметністю, сюжетною лінією та драматургією колізією. Характер вибіркості можна визначити як нормативний, сформований під впливом загальноприйнятої авторитетної думки

поза особистісним інтересом до художніх творів. Знайомство з візуальним мистецтвом обмежується рамками шкільної програми, популярними репродукціями та ілюстраціями. Найбільш часто зустрічаються твори російської класики 19 ст. (“Граки прилетіли” О.Саврасова, “Три богатиря” В.Васнецова, “Дев'ятий вал” І.Айвазовського, “Жито” І.Шишкіна, “Бояриня Морозова” В.Сурікова, “Запорожці пишуть листа турецькому султанові” І.Репіна тощо), а також стандартний набір найбільш відомих творів західноєвропейських художників (“Дівчина на кулі” П.Пікассо, “Сікстинська мадонна” Рафаеля, “Джоконда” Леонардо да Вінчі, “Давід” Мікеланджело). У жодній з робіт не згадуються твори українських майстрів, що є безперечним наслідком нерезультативності національно-культурної пропаганди.

Своєрідний різновид низького рівня сформованості художньої культури студентів позначений інтересом до усього популярного, модного, престижного. Згадуються твори К.Малевича (“Чорний квадрат”), І.Глазунова (“Містерія 20 століття”), С.Далі (“Передчуття громадянської війни”), зв'язки між якими позбавлені смислу і обґрунтованості. Поверхова інформованість не приховує низького рівня художніх знань та збіднення критеріїв художнього смаку. Зафіксований низький рівень сформованості художньої культури відображає здатність студентів орієнтуватись лише у сфері визнаних авторитетів, засвоєння ними художніх цінностей, заданих шкільною програмою, еталонами моди та молодіжної субкультури, поза особистісним художньо-естетичним відношенням.

Середній рівень (41,8%) сформованості художньої культури характеризується наявністю певної системи художньо-естетичних знань, яка виявляє себе у розширенні кола відомих студентові художніх творів, у підході до організації матеріалу, у обґрунтованості асоціативних зв'язків, у розумінні образної структури художнього твору. Формулювання концепції відзначено тяжінням до світоглядної ідеї. Так, студент С. об'єднав твори І.Босха “Віз сіна”, А.Дюрера “Три вершники”, Ф.Гойї “Сон розуму породжує чудовиськ”, С.Далі

“Передчуття громадянської війни”, О.Дейнеки “1917” та ін. слідує концепцією: “Реальність — це виховані суспільством ілюзії, у кожного суспільства вони свої”, певною мірою уникнувши у своїй роботі розірваності хронологічних і змістовних зв'язків, необгрунтованої тенденційності та зарозумілості. Ця та подібні роботи позначені включенням особистісно-змістовних уподобань, наявністю певного критерію вибіркової у доборі художніх творів.

Слід звернути увагу також на роботи, позначені своєрідним естетизмом (2,5% від загальної кількості виконаних робіт), який виявляється у підкресленні оригінальності, навіть елітарності обраної теми, тенденційності концепції, нав'язуванні суб'єктивних уявлень, іноді без усякого зв'язку із авторським контекстом художніх творів. Студент Б., виходячи виключно із символічності форми, об'єднав досить різні за своїм художнім змістом та мовою роботи П.Учелло, Г.Доре, С.Далі, І.Репіна, М.Реріха, А.Дюрера, К.Брюллова, І.Босха загадковою темою “Три години Магістра гри” та глибокодумною концепцією-цитатою з давньокитайського філософського трактату. Автори подібних робіт демонструють певну, навіть значну інформованість у сфері художніх явищ, однак відсутність цілісності художнього сприймання перетворює її на формальну ерудицію.

Загалом, середній рівень сформованості художньої культури студентів позначений більш сталим інтересом до явищ мистецтва, вираженням критеріїв художніх уподобань, певним виявленням індивідуального бачення художніх творів.

Високий рівень сформованості художньої культури студентів (6,6%) характеризується глибиною художньо-естетичних знань, яскравою ерудицією, намаганням освоїти інформацію з допоміжних джерел, творчим володінням історією мистецтв, здатністю до порівняння, аналізу, самостійністю висновків. Вибір тем позначений оригінальністю, позбавленою суб'єктивності та тенденційності; характер тем відображає активне співвіднесення із власним

досвідом, світоглядне формування мислення. У подібних роботах яскраво виражений сталий художній інтерес пізнавального характеру до різних видів мистецтва, здатність відчувати паралелі між різними явищами художньої культури. Так, студентка К. у роботі під назвою “Знаходження жінки” з її ідеєю вічної жіночності крізь усі часи, зміни, трагедії та катастрофи вдало поєднала в асоціативному ряді не лише картини Леонардо да Вінчі, В.Серова, П.Рубенса, В.Боровіковського та ін., а й музику А.Вівальді, В.Моцарта, Г.Малера, вірші Т.Шевченка, М.Лєрмонтова, А.Вознесенського та ін. Характерним свідченням настанови на сприймання творів мистецтва як органічного явища, що відображає світ у фокусі індивідуального бачення автора, може бути робота студента А. “На межі. Песимістичний настрій. Катастрофи і трагедії на рівні особистості і суспільства” з її ансамблем робіт К.Білокур, С.Ботічеллі, П.Пікассо, П.Брейгеля, С.Далі. Для подібних робіт характерне активне асоціювання художніх подій із соціальним сьогоденням, здатність до образно-символічного мислення у вираженні ідеї. Високий рівень сформованості художньої культури характеризується також поліфонізмом як принциповим підходом до сприймання художніх текстів, сполучає у собі яскраво виражений інтерес до явищ мистецтва, глибоку ерудованість, сталість критеріїв художніх уподобань.

Проведене у ході аналізу творчого завдання виявлення рівневих характеристик сформованості художньої культури забезпечило оптимізацію впровадження педагогічних технологій у навчальний процес через орієнтацію на урахування індивідуальних та типологічних особливостей студентів, яка розглядається сучасною вузівською дидактикою як один з найважливіших шляхів досягнення максимальної ефективності професійної підготовки.

Результати діагностування стали висхідною точкою розробки системи дидактичних завдань для студентів педвузів з курсу “Українська і зарубіжна культура”. Метою останніх було сприяння активізації процесу засвоєння навчального матеріалу дисципліни через оволодіння художньою моделлю світу

певної історичної доби у контексті художніх явищ. Мета реалізовувалась через систему завдань, представлених у так званих “Робочих зошитах студента”. Особливістю останніх було те, що враховувались зміст індивідуальної підготовленості студента, їх художньої інформованості, типи естетичних уподобань, рівні яких виявлялись за допомогою вищезазначеної методики діагностування сформованості художньої культури. У відповідності з визначеними рівнями студентам пропонувались завдання або фактологічного характеру, або системно-аналітичного спрямування, або ж творчо-аналітичного рівня. Досвід роботи з подібною методикою, а також позитивні відгуки студентів свідчать про результативність пропонованої педагогічної технології у структурі професійної підготовки майбутнього вчителя. Зокрема, високий рівень зафіксований у кінці навчального року на рівні 27%, середній — 68,9%.